

ВАТАН УЧУН, МИЛЛАТ УЧУН, ХАЛҚ УЧУН!

2020 йил 25 январдан чиқа бошлаган

Миллий тикланишдан — миллий юксалиш сари

ЯНГИ

ЎЗБЕКИСТОН

Ижтимоий-сиёсий газета

№ 158 (1484), 2025 йил 5 август, сешанба

www.yuz.uz

yuz.uznews

yuz_official

yuz.uz_news

ДЎСТЛИК, ЎЗARO ИШОНЧ ВА УМУМИЙ МАНФААТЛАРГА АСОСЛАНГАН КЎП ҚИРРАЛИ ҲАМКОРЛИК

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Туркменистон Президенти Сердар Бердимухамедовнинг таклифига биноан 4 август куни амалий ташриф билан ушбу мамлакатга келди.

Туркманбоши шаҳри аэропортида давлатимиз раҳбарини Туркман халқининг миллий етакчиси, Халқ Маслаҳати Раиси Гурбангули Бердимухамедов кутиб олди.

Президент Шавкат Мирзиёев Туркманбоши шаҳрига келгач, Гурбангули Бердимухамедов билан учрашув ўтказди.

Сухбат аввалида давлатимиз раҳбари Гурбангули Бердимухамедовни БМТнинг Денгизга чиқиш имкони бўлмаган ривожланаётган мамлакатлар бўйича учинчи конференцияси юксак савияда ўтказилаётгани билан самимий қўлдош, унинг кун тартибига киритилган масалалар минтақамизнинг барқарор тараққиёти учун ғоят муҳим аҳамиятга эга эканини алоҳида таъкидлади.

Жорий йил апрель ойида Самарқанд шаҳрида ўтган учрашувда эришилган келишувларни амалга ошириш доирасида Ўзбекистон — Туркменистон яхши қўшничилик ва стратегик шериклик муносабатларини янада мустаҳкамлашнинг долзарб масалалари кўриб чиқилди.

Дўстлик, ўзаро ишонч ва умумий манфаатларни ҳисобга олиш тамойилларига

асосланган кўп қиррали ҳамкорлик суръати ортиб бораётгани катта мамнуният билан қайд этилди.

Барча даражаларда самарали ва фаол мулоқотлар давом этмоқда. Йил бошидан буён товар айирбошлаш 600 миллион долларни ташкил этди. Саноат, энергетика, транспорт, қишлоқ ва сув хўжалиги, иқтисодийнинг бошқа тармоқларида кооперация чуқурлашиб бормоқда.

Биргаликда “Шовот — Тошовуз” чегараолди савдо зонаси ташкил этилмоқда, фаол худудларро алоқалар ва гуманитар алмашинувлар давом эттирилмоқда.

Бўлажак олий даражадаги учрашувларга тайёргарлик доирасида ҳукуматлараро комиссиялар йиғилишлари, Ишбилармонлар кенгаши, Худудлар форуми, қатор маданий тадбирлар ўтказилиши кўзда тутилган.

Шунингдек, БМТ конференцияси кун тартиби ҳамда жорий йил кўзда Тошкент шаҳрида ўтказилиши режалаштирилган Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг еттинчи Маслаҳат учрашуви юзасидан атрофлича фикр алмашилди.

Ўзбекистон етакчиси 5 август куни БМТнинг Денгизга чиқиш имкони бўлмаган ривожланаётган мамлакатлар бўйича учинчи конференциясида, Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг еттинчи Маслаҳат учрашувида тайёргарлик кўриш масалаларига бағишланган махсус тадбирда иштирок этади ҳамда қатор икки томонлама музокаралар ўтказилади.

ЎЗА

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Матбуот хизмати сурати.

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛАР БИЛАН БИРГАЛИКДА КЕЛАЖАККА ЙЎНАЛТИРИЛГАН БАРҚАРОР ТРАНСПОРТ ТАРМОҒИНИ РИВОЖЛАНТИРАДИ

BMTNING DENGIZGA CHIQISH IMKONI BO'LMAGAN RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR BO'YICHA III KONFERENSIYASI

2025-YIL 4-5-AVGUST, AVAZA

Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёев 5 август куни Туркменистоннинг “Аваза” туристик зонасида БМТнинг денгизга чиқиш имкони бўлмаган ривожланаётган мамлакатлар бўйича бўлиб ўтадиган III конференциясида иштирок этади.

III конференция БМТ котибияти томонидан Туркменистон ҳукумати билан биргаликда ташкил этиляпти.

Конференцияда давлат ва ҳукумат раҳбарлари, 100 дан ортиқ юқори даражадаги делегация, жумладан, 32 та ривожланаётган мамлакат вакиллари, шунингдек, БМТ Бош котиби Антониу Гутерриш иштирок этиши кутулмоқда.

Конференция доирасида сиёсий-дипломатик, савдо-иқтисодий ва маданий-гуманитар тадбирлар, жумладан, Марказий Осиё давлатларининг миллий кунлари, маданияти, санъати ва миллий таомлари намойиш этилади. Шунингдек, минтақа давлатларининг миллий ютуқлари, сармовий ва инфратузилма лойиҳалари, технологик ечимлари бағишланган кўргазма бўлиб ўтади.

Денгизга чиқиш имконияти бўлмаган ривожланаётган мамлакатлар гуруҳига БМТга

азо 32 та давлат қиради. МДХ давлатлари орасида Арманистон, Озарбайжон, Қозоғистон, Қирғизистон, Молдова, Тожикистон, Туркменистон ва Ўзбекистон унинг иштирокчиларидир. Гуруҳнинг асосий вазифалари аъзо мамлакатларнинг жамоавий иқтисодий манфаатларини ривожлантириш ва илгари суриш, глобал миқёсда келишилган мақсад ва ҳаракат дастурларини самарали амалга ошириш, БМТ, Жаҳон савдо ташкилоти ва бошқа кўп томонлама форумлар доирасида асосий халқаро иқтисодий масалалар бўйича уларнинг умумий позициясини мустаҳкамлашдан иборат.

Денгизга чиқиш имкони бўлмаган ривожланаётган мамлакатлар бўйича халқаро конференция муҳим қарорлар қабул қилишининг асосий платформаси бўлиб, у ҳар ўн йилда бир марта ўтказилади.

► Давоми 2-бетда

Президент қарорлари — ҳаётда ва назоратда

Сўнгги йиллардаги изчил ислохотлар туфайли мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ҳаётда сезиларли ўзгаришлар рўй бермоқда. Айниқса, инсон манфаатларини тўлақонли таъминлашга қаратилган оқилона сиёсат натижасида “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халққа хизмат қилиши керак” деган эзгу ғоя амалда ўз тасдиғини топяпти.

ИЖРО ИНТИЗОМИ — ИСЛОХОТЛАР САМАРАДОРЛИГИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

Давлатимиз раҳбари қайд этганидек, раҳбарлар пастга тушиб, одамлар билан бевосита мулоқот қилаётгани, уларни қийнаётган муаммо ва жойлардаги камчиликларни бартараф этишга интилаётгани диққатга сазовор. Бу давлат ва халқ ўртасида илгари мавжуд бўлган ўзига хос тўсиқлар йўқолиб, очиқлик, шаффоқлик, ошқоралик тобора ҳаётимизга сингир

бораётганидан далолат. Зотан, халққа яқинлашиш иш самарадорлигини ошириши баробарида масъулиятни, белгиланган ҳар бир топшириқ ва чиқарилаётган ҳужжатлар ижросини таъминлашга хизмат қилади.

► Давоми 3-бетда

Инсон қадрини учун

ДАВЛАТ ХАЛҚҚА ҚЎЛ УЗАТСА, ХАЛҚ УНГА ЮРАК ОЧАДИ

Баъзан ҳаётда содда, лекин айтиб бўлмайдиган ҳолатлар бўлади — инсон қалбидан севинч тўлиб-тошади, бироқ уни ифода этиш учун сўз етишмайди. Бугунги Ўзбекистонда кечаётган ўзгаришлар айнан шундай ҳолатдир. Булар ҳақида кўп гапириш, тасвирлаш мумкин, лекин тўлиқ ҳис этиш учун шу юртда яшаш, шу ўзгаришлар ичида нафас олиш керак.

Янги йўллар, нури кўчалар, замонавий боғча ва мактаблар, яшаш учун қўлай уйлар... Бу оддий манзара эмас, юртимизда сиёсий ирода, қатъий қарорлар ва халқ манфаати га хизмат йўлида кечаётган ислохотларнинг ҳаётдаги ифодасидир. Бу ватан туйғусини қайта уйғотган, фуқаро-давлат муносабатларини янгилаган, халқни қадрлашни давлат

сиёсатининг асосига айлантирган ташаббус, ислохот натижасидир.

Бугун шунчаки ислохот эмас, балки янги тафаккур, янги давлат бошқаруви, янги жавабгарлик маданияти шаклланмоқда. Бу жараёнларда Президентимизнинг ташаббуси, шахсий иштироки, қўллови ва масъулиятини эътироф этмаслик адолатсизлик бўлади. Зеро, ҳар бир фаровон маҳалла, ҳар бир нури кўча ва ҳар бир қўлай хонадон ортида халқ дардини эшитган, унга ечим излаган раҳбар шахсининг саъй-ҳаракати мумкин.

Бошига тушган ташвишдан хомуш, идора эшигини қимтиниб тақиллатган инсон муаммоси ечим топгач, юзига табассум югуради. Унинг сўзсиз ташаккури, кўнглидаги энгиллик халққа яқинлашган давлатнинг энг аниқ кўринишидир. Мен доим айтаман: давлат халққа қўл узатса, халқ унга юрак очади.

► Давоми 2-бетда

Яқин йилларга қадар “илик узилди” маҳал бозорларимизда мева-сабзавот анча тортилиб қоларди. Камида йигирма кун-бир ой бозор расталари бўшаб, қимматчилик бошланарди. Бундай пайтда олма, шафтоли, помидору бодринг камёб маҳсулотга айланарди. Бозор-ўчар қилганда гоҳида бундай маҳсулотларни сотиб олишга қўлимиз калталиқ қилгани ҳам бор гап. Бу ҳолат, айниқса, чекка худудларда жуда сезиларди. Кўпчиликнинг дастурхони “камбағаллашарди”. Қолаверса, баҳорда сотиб олинган қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг маза-матраси бўлмасди.

► Давоми 4-бетда

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛАР БИЛАН БИРГАЛИКДА КЕЛАЖАККА ЙЎНАЛТИРИЛГАН БАРҚАРОР ТРАНСПОРТ ТАРМОҒИНИ РИВОЖЛАНТИРАДИ

Бошланиши 1-бетда

БМТ Бош Ассамблеясининг 57/242-резолюциясига мувофиқ, 2003 йилнинг 28-29 август кунлари Қозғоғистоннинг Олмаота шаҳрида денгизга чиқиб имкони бўлмаган ривожланаётган мамлакатлар бўйича биринчи халқаро конференция чакрилди. Ушбу йиғилиш оддидан ҳукуматларга тайёрлов кўмитасининг иккита очик мажлиси бўлиб ўтди.

Анжуман яқунлари бўйича самарали транзит транспорт тизимларини яратиш, маъмурий тартиб-таомилларни тақомиллаштириш ва чегара назорати тартиб-қоидаларини соддалаштириш бўйича глобал асосни шакллантиришга қаратилган Олмаота ҳаёратлар дастури қабул қилинди.

2014 йил 3-5 ноябрь кунлари Австриянинг Вена шаҳрида БМТнинг денгизга чиқиб имкони бўлмаган ривожланаётган мамлакатлар бўйича II конференцияси бўлиб ўтди. Тадбирнинг асосий натижаси 2014-2024 йилларга мўлжалланган Вена ҳаёрат дастурининг қабул қилиниши бўлди. Дастур денгизга чиқиб имкони бўлмаган ривожланаётган мамлакатларнинг тараққиёт ва камбағалликка қарши курашиш бўйича муаммоларини ҳал қилишга оид чора-тадбирларни назарда тутди.

Ўзбекистон юқорида қайд этилган ҳужжатлар доирасида муайян муаммоларни ҳал қилишга қаратилган халқаро сай-ҳаёратларда фаол иштирок этмоқда. Хусусан, барқарор транспорт-логистика инфратузилмасини ривожлантириш, савдо йўналишларини диверсификация қилиш ва минтақавий ҳамкорликни мустаҳкамлаш бўйича чора-тадбирлар изчил амалга оширилди. Улар БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадларига эришиш билан бевосита боғлиқ бўлган миллий тараққиёт стратегиясининг асосий йўналишларидан бирига айланди.

2022 йилда БМТ Бош Ассамблеяси Ўзбекистон ташаббуси билан 40 та давлат билан ҳаммуаллифликда қабул қилинган Марказий ва Жанубий Осиё ўрта-сидаги алоқаларни мустаҳкамлаш бўйича махсус резолюцияни бир овоздан маъқуллади.

“Дунё” АА

Инсон қадри учун

ДАВЛАТ ХАЛҚҚА ҚЎЛ УЗАТСА, ХАЛҚ УНГА ЮРАК ОЧАДИ

Манзура ВАЛИЕВА, Шайхонтоҳур туманидаги “Янгиобод” МФЙ раиси, “Фидокорона хизматлари учун” ордени соҳиби

Бошланиши 1-бетда

Аваллари маҳалла идораси ходимлари фақат ахборот етказувчи эди. Тадбиркорлик бошлаш учун ҳужжат юритиш, кредит масаласида

Бу натижалар маҳалладаги туб ислохотлар, ушбу ноёб тузилманинг институционаллашуви ва энг асосийси, халққа яқин, самарали давлат бошқарувини қарор топтиришга қаратилган қатъий сиёсат самарасидир. Янги маҳалла модели янги Ўзбекистонни қуришдаги асосий таянч нуқталардан бирига айланди.

Мана шундай ислохотларнинг мантқий давоми сифатида “маҳалла етилги” тизими аҳолининг энг кўп учрайдиган муаммоларини аниқ таҳлил қилиш асосида шакллантирилди. Йиллар давомида маҳаллаларга келиб тушган муурожаатлар чуқур ўрганилиб, аҳолининг иш билан бандлиги, камбағалликни қаматириш, жиноятчиликнинг олдини олиш, ёшларни ватанпарварлик ва маънавий юксалик руҳида тарбиялаш, оилаларда тинчлик ва ҳамжихатликни мустаҳкамлаш каби асосий ютуқ нуқталари бўйича ягона тизимли ёндашув ишлаб чиқилди.

Таъбир жоиз бўлса, “маҳалла етилги” фаолияти аҳолининг 70 дан ортиқ долзарб муаммосини маҳалланинг ўзида ҳал этиш имконини бермоқда. Бу эса маҳаллани давлат ва жамият бошқарувининг таъсирчан бўлишига айлантиришда ислохотлар фалсафасининг амалдаги ёрқин намунасидир.

тавсиянома олиб банкларга югуриш, солиқ ёки ҳоқимлик идоралари олдига саргайиб ўтириш оддий ҳол эди. Кўпинча муурожаатлар айланма йўллар билан ечимсиз қолар, фуқаро эса “Ҳолимни тушунадиган тизим борми?” деган савол жавобсиз эди.

Бугун манзара тубдан ўзгарди. Давлатимиз раҳбарлари ташаббуси билан жорий этилган “маҳалла етилги” — маҳалла раиси, ҳоқим ёрдамчиси, ёшлар етакчиси, хотин-қизлар фаоли, профилактика инспектори, ижтимоий ходим ва солиқчи бир жамоа бўлиб, халқ муаммосини маҳалланинг ўзида ҳал этиш тизими йўлга қўйилди. Энди жойлардаги кўплаб масалалар идораларга югур-югурсиз, тезкор ва самарали ҳал бўлмоқда.

Мазкур тизимнинг самарасини расмий рақамлар ҳам тасдиқлайди. Ўтган йилда 4901 та маҳалла жиноятчиликдан, 2930 таси оилавий ажралишдан, 1795 та маҳалла иш-сизликдан холи ҳудудга айланди. Маҳалла фуқаролар йиғинларида аҳоли муурожаатларининг 80 фоиздан зиёди жойида ҳал этилди. Масалан, Шайхонтоҳур туманидаги “Янгиобод” маҳалла фуқаролар йиғини ҳам 2025 йилда “яшил тоифа”га киритилди, яъни маҳалламизда жиноят, оилавий ажра-шишлар қайд этилмади.

Бундан ташқари, “Камбағалликдан фаровонлик сари” дастури доирасида аҳолининг эҳтиёжман қатламни қўллаб-қувватлаш, иш-сизликни қаматириш, фуқароларни касб-ху-нарга йўналтириш бўйича самарали тизим яратилиб, бугунги кунда у бутун мамлакат бўйлаб

амалиётда ўзини оқламоқда. Бу жараёнда маҳаллалар муҳим таянч нуқтага айлиниб, фақат муаммо маълум қилинадиган эмас, балки ечим топиладиган масканга айланди.

Фақатгина 2024 йилда маҳалла тизими кўмағида 754 мингдан ортиқ ишсиз фуқаронинг бандлиги таъминланди. 194 мингта яқин фуқаро тадбиркорлик фаолиятини бошлади, 472 мингдан зиёд инсонга имтиёзли кредит, 48,2 минг фуқарога эса субсидия ажратилди. Янада муҳим жиҳати — 165 минг 729 киши, жумладан, 69,6 минг хотин-қиз ва 96,1 минг ёш касб-хунар ва тадбиркорлик кўникмаларига ўқитилиб, ҳаётда мустақил йўлини топди.

Кўлами кенг бу ишларнинг ҳар бири ортда аниқ режа, қатъий сиёсий ирода ва инсон манфаатларини устувор қўйган ислохотлар мунса-сам. Бу рақамлар шунчаки статистика эмас, улар ортда фаровонликка юз тутган минглаб оилалар, фаровон ҳаёт сари одимлаётган юртдошларимиз тақдирини ётади.

Янгиобод маҳалласида ҳам “маҳалла етилги” тизими орқали кўплаб ижтимоий муаммоларга амалий ечим топилди. Масалан, кам даромадли ва эҳтиёжман оилаларнинг 30 азосига имтиёзли кредит олишида кўмаклашилди. Бу орқали улар шахсий бизнесини бошлаш, томоққасини кенгайтириш ёки янгича тирикчилик қилиш имконига эга бўлди.

Шунингдек, 14 нафар ёш қўшимча касб-хунарга эгаллаш учун ўқув курсларига йўналтирилди. Уларнинг базилари хунармадликни, базилари эса IT йўналишларини ўрганиб, ҳаётда ўз ўрнини топиш йўлида илк қадамларни қўймоқда. Тадбиркорлик билан шугулланиш иста-ғида бўлган 7 фуқарога эса маҳаллага бириктирилган банк мутаҳассислари билан ҳамкорликда бизнес режа тузишда, кредит олиш ва рўйхатдан ўтишда бевосита амалий ёрдамлар берилди.

Бундан ташқари, 104 фуқарони ўзини ўзи банд қилишга йўналтириш бўйича зарур шарт-шароитлар яратилди. Ҳар бирига қизиқ-қишдан келиб чиқиб турли фаолият турлари, ускуналар ва масофавий иш имкониятлари тавсия этилди.

Ижтимоий ҳимоя соҳасида ҳам муҳим қадамлар ташланди. Кам таъминланган оилаларнинг олий таълим муассасаларида ўқийдиган 5 фарзанди учун контракт тўловлари тўлаб берилди. Бу нафақат бир неча оиланинг оғирини енгил қилди, балки таълимни қўллаб-қувватлаш, фарзандлар келажағига ишонч билан қараш-нинг ёрқин намунасига айланди.

Маҳалланинг яна бир муҳим вазифаси оила мустаҳкамлигини асраш, оилавий ажримлар олдини олишдир. Бу йўналишда нурунийлар

— ҳожи ота ва ҳожи оналар, “Оқила аёллар” ҳаёрати, “Бувижонлар мактаби” аъзолари, намунали оила вакиллари ҳамда профилактика инспектори ҳамкорликда фаолият юрит-моқда. Улар томонидан маҳаллада ажрашиш хавфи остонасига келиб қолган 5 та оиланинг муаммолари ўрганилиб, аниқ сабаблар таҳлил қилинди, ҳар бир ҳолат юзасидан индивидуал ёндашув асосида тўғри маслаҳат ва амалий ёр-дам кўрсатилди. Натижада уларни яраштириш-га эришилди.

Баъзи ҳолатларда маийий зўравонлик, оилавий таълик ёки учинчи шахс аралашуви каби мураккаб омилар оқибатида юзага кел-ган келишимчиликлар мунтазам равишда олиб борилаётган суҳбатлар ва тушунтириш ишлари орқали бартафрат этилмоқда. Бу жараёнда ота-оналарнинг ҳаётий тажрибаси, ақл-заковат ва меҳр билан айтилган сўзлар, фидойи мутаҳас-сислар маслаҳати ўз самарасини берди. Энг му-ҳими, ҳар бир тилкандан оила фарзанд тақдирини, жамиятдаги барқарорлик ва маънавий соғлом муҳитининг асосидир.

Албатта, бу каби ижобий натижалар замири-да кейинги йилларда маҳалла тизимдаги ис-лохотлар ва янгиланишлар муҳим ўрин тутди. Хусусан, ўтган 3 йил мобайнида маҳалланинг ҳуқуқий мақомини мустаҳкамлаш, фаолиятини кенгайтириш бўйича аниқ механизмлар ишлаб чиқилди. Маҳалла тизимига қўшимча ваколат-лар, молиявий ва ташкилий имкониятлар бер-рилди. Энг муҳими, масъуляту ҳам, ишонч ҳам жойларга, пастки бўғинга туширилди.

Натижада ҳар бир фуқаронинг муаммоси маҳалланинг ўзида ҳал этилмоқда. Эҳтиёжлар вақтида аниқланмоқда, муурожаатлар эртага қолдирилмасдан ҳал қилинган. Бу маҳаллада ҳамжихатлик, жамиятда барқарорлик ва энг ав-вало, инсон манфаатлари таъминланаётган янги маҳалла модели шаклланаётганининг ақил ифодасидир.

Янги таҳрирдиги Конституциямизда “Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари давлат ҳоқимияти органлари тизимига кирмайди ҳамда маҳаллий аҳамиятга молик масалаларни фуқароларнинг манфаатларидан, ривожлани-шининг тарихий ўзига хос хусусиятларидан, шунингдек, миллий қадриятлардан, маҳаллий урф-одатлар ва анъаналардан келиб чиққан ҳолда, қонунга мувофиқ мустақил равишда ҳал этишга ҳақли” экани алоҳида белгиланди.

Бу конституциявий норма маҳалла фаоли-яти учун ҳуқуқий таянч ва аниқ йўналиш бўлиб хизмат қилмоқда. У маҳаллаларда ўз худудини мустақил бошқариш, фуқаролар манфаатлари-дан келиб чиқиб, давлат идоралари билан тенг ҳамкорлик асосида муаммоларини ҳал қилиш, ижтимоий-иқтисодий ривожланишни бошқари-ш, жамоатчилик назоратини самарали йўлга қўйиш ва энг муҳими, халқимиз фаровонлигини таъминлаш имконини бермоқда.

Маҳалланинг бугунги институционал мав-қе нафақат юридик қаролларга, балки давлат ва жамият ўртасидаги жонли мулоқот ва ишонч муҳитига таянган ҳолда шаклланимоқда. Бунда кенг қамровли ислохотлар натижа-сида маҳалла институти энди анъанавий жа-моавий тузилма эмас, балки чинакам институ-ционал куч сифатида намоён бўлмоқда. Бу эса шунчаки ҳуқуқий ифода эмас, балки давлат ва жамият ўртасидаги энг таъсирчан, энг ишончли, энг яқин боғловчи механизмни яратишга қар-тилган изчил сиёсат самарасидир.

Энг муҳими, янги Ўзбекистонни барпо этиш гоёсининг илдизи айнан маҳаллада. Зеро, ма-ҳалла ватан ичра кичик бир ватан, халқ билан давлат ўртасидаги тирик кўприқдир. Бу кўприқ қанчалик мустаҳкам бўлса, давлат ҳам, жамият ҳам шунчалик яқлит ва барқарор бўлади. Шу-нинг учун бугун маҳалла тизимига қаратилган эътибор, яратилаётган шарт-шароит ва имко-ниятлар янги Ўзбекистоннинг гоёвий ва амалий пойдеворига айланмоқда.

Эндилкида халқ ҳаётини яхшилаш, одам-лар розилигини таъминлаш, ҳар бир оилга эътиқ киригиш тизимини энг муҳим сари йўналтирилган бу тизимда соҳа маъсулларидан фақат юксак масъуляту ва фидойийлик талаб этилади.

Бу Президентимизнинг халққа хизмат қи-лишга қаратилган сиёсий иродаси, бошқарува-ди инсонпарвар ёндашуви ва янги Ўзбекистонни маҳалладан бошлашга қаратилган фалсафаси-нинг ҳаётдаги ёрқин ифодасидир.

Худудларда

Нукус шаҳрининг Бўзовул маҳалласидаги хунармад Равно Бердибоева тикув цехида 7 хотин-қизни иш билан таъминлаган. Тадбиркор фаолиятини 2020 йилда бошлаган эди. Шу вақт оралиғида у ногиронлиги бўлган хотин-қизларни тикувчиликка ўргатиб, ишли қилаётган тадбиркор сифатида танилди. У ёшларга тикувчиликни бепул ўргатади. Ўзига келган буюртмаларини шогирдларига ишониб топширади, ҳатто бунинг учун уларга қўл ҳақи ҳам беради.

Маҳаллада бундай ишбилармонлар етар-лича топилади. Улардан бири ёш тадбиркор Рашид Қалбоевдир. У “Бўзовул маҳалла уни-версал сервис компанияси” асосчиси. Ёш тад-биркор кам таъминланган ўнча яқин инсонни доимий ишга жалб қилди. Улар хунар ўрга-ниб, оиласига даромад олиб киришга ёрдам берди.

— Чорвачилик ва деҳқончилик билан шу-гулланадиган оилалар тарбия олганман. Бўш вақтимда такси ҳайдаганим шахримизни ўзи-га хос усулда ўрганишимга сабаб бўлди. Шу жараёнда темирдан эшик ва дарвозалар ясаш бизнесини бошлашни ният қилдим. Тадбир-корликка 2020 йилда қўл урдим. Албатта, аввалига қийинчилик бўлди. Лекин ҳаммаси ўтиб кетди. Ҳозир ишларимиз анча яхши. Мақсадим — ишимни янада ривожлантириб, янги иш ўринларини яратиш, — дейди тад-биркор Рашид Қалбоев.

ИҚТИСОДИЙ ҚУВВАТНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСИ

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДА ТАДБИРКОРЛИККА БЕРИЛГАН ИМТИЁЗЛАР НАТИЖАСИ

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ҲАМ ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

чиқариш қуввати яратилди. Асосийси, 23 фуқаронинг бандлиги таъминланди.

“Кегейли мебель маркази” корхонаси Пре-зидентимиз қарорига асосланиб берилган 400 миллион сўм кредит ҳисобига фаолият бош-лаган. Лойиҳа доирасида туманда мебель иш-лаб чиқариш йўлга қўйилди. Шу орқали 15 киши, жумладан, имконияти чекланган беш

дизайнга эга мебелларнинг кенг танлови ха-ридорларни жалб қилмоқда.

Биз тилга олган туманларга мебеллар ил-гари четдан олиб келинади. Бугун хунар ўрганган ёшларимиз ички бозорни тўлиқ таъ-минлапти.

Тахиятош туманидаги эшик ишлаб чиқари-ш мажмуасида тўртта тадбиркорлик субъек-ти фаолият кўрсатади. Шулардан бири “Хўжа нақшлари” масъуляти чекланган жа-миятидир. Тадбиркор турли эшик ва дарвоза-лар ишлаб чиқармоқда.

— Банкдан имтиёзли кредит олиб иш бош-лаганимизга олти йил бўлди. Бугунги кунда 10 киши иш билан таъминланган. Буюртма асосида эшик ишлаб чиқарамиз. Шунингдек, бозордаги савдо нуқталарига ҳам махсулот етказиб берамиз. Нуртимизда тадбиркорлар-га яратилаётган имкониятлар ишимиз янада ривож олишига замин яратмоқда, — дейди корхона иш юритувчиси Рашид Жумамбетов.

— Корхонамизда 15 киши ишлайди. Мах-сулотларимизни асосан ички бозорга сотая-миз. Арзон эшикларимиз 400 минг бўлса, қиммати 600 минг сўм. Махсулотларимизни буюртга чиқариш билан бирга харидорлар буюртмаси бўйича ҳам етказиб берамиз. Даромадимиз ёмон эмас, — дейди “Rapatlan-Gulnaz” корхонаси ишчиси Бекболат Нурим-бетов.

Президентимизнинг “Худудларда тад-биркорлик лойиҳаларини молиялаштириш

механизмларини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига Қорақал-поғистонда тадбиркорликни ривожлантириш бўйича алоҳида кўрсатмалар берилган. Шу асосда яратилган шароитлар сабаб худудда ишбилармонлар сафи кенгайиб, янги лойиҳа-лар ишга туширилмоқда.

Амударё туманида қишлоқ хўжалиги ва саноат соҳаларида ҳам янги лойиҳалар амал-га оширилмоқда.

Хусусан, тумандаги Уйшин маҳалласи-да “Жамолдин Жайхун” корхонаси қий-мати 1 миллиард сўм лойиҳа асосида ба-лиқчиликни, “Қорақалпоқ махсулотлари” корхонаси 1,3 миллиард сўм мабала ҳис-ога паррандачилик ва гўшт махсулотла-рини қайта ишлашни йўлга қўйди. “Жай-хун моторс” корхонасида эса мотороллер йиғиш бошланди. Бу лойиҳалар орқали янги иш ўринлари яратилмоқда, маҳаллий махсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми ош-моқда.

Туманда “Ботир Хонқа” ва “Ал Кафил бизнес пласт” корхоналари қиймати 2 ми-лиард сўм бўлган лойиҳалар асосида пла-стмасса идишлар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиб, 20 та иш ўрни яратди. “Равшанбек-Юлдузхон” хусусий корхонасининг қандо-лат, нон махсулотларини ишлаб чиқариш ва сутни қайта ишлаш цехи ҳам намунали тад-биркорлик субъектларидан биридир.

Бундай ишбилармонлар сафи эса тобо-ра кенгайиб борапти. Бу ҳар бир тадбиркор доим эътиборда экани ва қўллаб-қувватла-наётганидан далолат.

Минаятдин ҚУТЛИМУРАТОВ, “Янги Ўзбекистон” муҳбири

ЗАМИН ва СУВ

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТАҚДИРИНИ ҲАЛ ҚИЛАДИ

Таҳлил

“Этироф этиш керакки, маҳсулотларимиз сифатли ва ширин бўлгани боис, чет эл бозорларида “Ўзбекистонда етиштирилган” бренди машҳур. Хусусан, илгор экспортчиларимиз бу йил “шок” усулида музлатилган 9 минг тонна олчани 26 миллион долларга экспорт қилган. Ҳозирда олча етишмагани учун импорт қилиб, музлатиб, қайта экспортга чиқаришни ҳам бошлашган.

Бошланиши 1-бетда

90-йилларнинг бошларини катталар ҳозир ҳам кўп эслайди. Уша даврларда деҳқон бозорларида фақат картошка, сабзи ва пиёз сотувчи ва харидорларнинг асосий маҳсулоти бўлган. Бугун эса хоҳ киши бўлсин, хоҳ ба-

метана, кефир каби сут маҳсулотларини кўриб, ажабланмасликнинг иложи йўқ эди. Чунки маҳсулотлар ўша кунни ишлаб чиқарилган. Сотувчилардан сўраганимда, яқин-атрофдаги фермерлар ўз фермаларидаги сутни қайта

хор, узум, мандарин, киви, қулупнай, банан каби сархил меваларни эндигина узилгандек ҳолатда сотиб олиш мумкин. Катталарнинг эслашича, мандарини ананаслар 90-йилларда бозорларимизда деярли бўлмаган.

Бундан бир неча йиллар олдин хизмат сафари билан Польшага борганим. Эрта тондан меҳмонхонамиз яқинидаги супермаркетларни айланардим. Шинам дўконлар расталаридаги бежирим қадоқланган қаймоқ,

ишлаб, истеъмолчиларга сифатли ва тез етказишга ҳаракат қиларкан. Бу ерда рақобат механизми ишлапти. Етиштирилган ҳам, қайта ишловчи ҳам, савдо нуқталарига етказиб берувчи ҳам фермернинг ўзи.

Шундан сўнг ушбу мамлакат қишлоқ хўжалиги билан қизиқдим. Фермерларга ер хусусий мулк сифатида берилган. Даласига нима экишни ўзи ҳал қилади. Инновацион ечимлар билан ҳосилдорликни ошириш

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ҲАМ ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

чораларини кўради. Ҳукуматнинг қишлоқ хўжалигига масъул идоралари фермерларга қандай экин экиш бўйича маслаҳат берадкан, холос. Дейлик, сабзи ёки картошка бу йил кўп экилган, шу боис, келаётган мавсумда бу маҳсулотлар нархи тушиб кетиши мумкинлиги тўғрисида фермерни ахборот билан “қуролантираркан”.

Агар ёдинида бўлса, ўтган йили юртимизда пиёз ҳаддан ташқари кўп экилиши туфайли нарх жуда арзонлаб кетди. Натижада минглаб гектардаги маҳсулот далаларда қолди. Бундай ҳолат икки-уч йилда тез-тез содир бўлиб туради. Деҳқону фермерлар куйиб қолаверди. Маҳаллий даражадаги мутасаддилар эса айнан нарх пасайиб кетганидан сўнг ҳаракатга тушиб қолади. Бу йил ҳам худди шунга ўхшаш вазият помидор ва тарвузда кузатилди.

Ўтган ҳафтада Президентимиз раислигида мева-сабзавот ва озиқ-овқат маҳсулотлари экспортини кўпайтиришда янги захира ва имкониятларни ишга солиш юзасидан ўтказилган видеоселекторда соҳа олдидagi муаммолар атрофида таҳлил этилиб, аниқ масалалар ечимига қаратилган қарорлар қабул қилинди.

Таъкидлаш керакки, сўнгги уч йилда 250 минг гектар пахта ва галла ери озиқ-овқат етиштиришга берилди. 160 минг гектар янги боғ ва тоқзор барпо этилди. Эскирган 107 минг гектари янгиланган. 1 миллиард долларлик 1,5 мингта озиқ-овқат лойиҳаси ишга туширилди.

Бундан ташқари, 100 минг тонна сақлаш, 70 минг тонна қуриштириш, 46 минг тонна саралаш ва қадоқлаш қувватлари яратилди. Қишлоқ хўжалигидаги ислохотлар халқро микросда этироф этилмоқда. Ўтган ойда Ўзбекистон Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) кенгаши аъзолигига сайланди.

“Бу миллий ва минтақавий ташаббусларни илгари суриш, янги лойиҳаларга маблағ жалб қилишда биз учун катта имконият”, дея таъкидлади Президент.

Ушбу йиғилишда давлатимиз раҳбари халқро вазият кун сайин ўзгариб бораётгани, илдан йилга такрорланаётган об-ҳаво инжиқликлари, “аномал иссиқ” ва “аномал совуқ” деган тушунчалар оддий ҳолга айланиб улгурганига эътибор қаратди. Бундай қалтис шароитда ҳар бир экспорт бозори мамлакатимиз учун ўта муҳимлиги, керак бўлса, бу иқтисодий хавфсизликнинг усту-

вор йўналишларидан бири экани кўрсатиб ўтилди.

Шу боис, мазкур тадбирда соҳа масъуллари ва ҳокимларга шароитга мослашиб, иссиқ ва совуққа, сувсизликка чидамли маҳсулотлар етиштиришга ўтиши зарурлиги қайд этилди. Ўтган 6 ойда озиқ-овқат экспорти 44 фоиз ўсиб, 1 миллиард 326 миллион доллар бўлди. Экспорт географияси 16 та давлатга кўпайди.

Этироф этиш керакки, маҳсулотларимиз сифатли ва ширин бўлгани боис, чет эл бозорларида “Ўзбекистонда етиштирилган” бренди машҳур. Хусусан, илгор экспортчиларимиз бу йил “шок” усулида музлатилган 9 минг тонна олчани 26 миллион долларга экспорт қилган. Ҳозирда олча етишмагани учун импорт қилиб, музлатиб, қайта экспортга чиқаришни ҳам бошлашган.

Мева-сабзавот замонвий қадоқда экспорт қилинса, кўпроқ даромад олиш мумкин. Бу йил худудларда 16 та замонвий қадоқ ишлаб чиқариш лойиҳаси ишга тушди. Ушбу йўналишдаги ишлар кучайтирилиб, йил якунигача яна 15 та бундай корхона очилади.

Бугунги кунда республикада 5,1 минг гектар иссиқхона мавжуд бўлиб, сўнгги етти

йилда уларда етиштирилган маҳсулот ҳажми 110 минг тоннадан 546 минг тоннага кўпайди.

Эндиликда ички бозор билан бир қаторда экспортга ҳам маҳсулот етиштириш мажбуриятини олган, табиий газда ишлаётган иссиқхоналарга қишқи мавсумда газ кафолатли ҳажмда берилди. Кўмир ёки бошқа муқобил иситиш тизимида ишлаётган ҳамда экспорт мажбуриятини олган иссиқхоналарга ҳам табиий газга қайтиш имкони бўлади.

Қолаверса, бундан бунён иссиқхоналар, тоифасидан қатъи назар, ер солиғини қишлоқ хўжалиги ерлари ставкасида тўлаши белгиланди. 2028 йилга қадар иссиқхона ишчилари учун ижтимоий солиқ ставкаси 12 фоиздан 1 фоизга туширилади.

Ҳозир фермерлар ер, кредит, субсидия ва агрохизматлар бўйича 30 дан ортиқ платформадан фойдаланапти. Бун оsonлаштириш учун улар бирлаштирилиб, “Рақамли қишлоқ хўжалиги” ягона интеграцион платформаси ишга туширилади.

Энди даласига нима экишни фермернинг ўзи ҳал қилади. Бунни платформа ҳам унинг ўзи қиритади. Натижада асосий, такрорий ва тўқсонбости экинлар миқдори олдиндан кўрилади. Бу озиқ-овқат хавфсизлиги, нарх-наво барқарорлиги ва деҳқонларнинг даромадида жуда муҳим.

Фермерларга берилётган ушбу эркинлик ўтган ҳафтанинг энг муҳим янгилиги бўлди, десак муболага эмас. Чунки даласига нима экиш мумкин қайси экандан мўл ҳоши олиш имкониятини унинг ўзидан кўра яхшироқ билдирган бўлмаса керак. Қўл бошқарувиغا асосланган турли бюрократик босимлар фермерлар ишга ҳалақит берса берадики, асло фойда келтирмайди.

Қисқача айтганда, миллий иқтисодиёти-мизнинг эртаси, халқимизнинг турмуш фаровонлиги, бозорларимиз тўқиллиги бевосита қишлоқ хўжалигига амалга оширилатган ислохотлар ва унинг самарасига бевосита боғлиқ. Зеро, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашнинг энг муҳим шарти ҳам аслида шу!

Юнус БҲРОНОВ,
“Янги Ўзбекистон” муҳбири

“Яшил иқтисодиёт”

ГЕОТЕРМАЛ ЭНЕРГИЯ — ЕРНИНГ ИССИҚЛИГИДАН ЭЛЕКТР ТОКИ ОЛИШНИНГ ЯНГИ ЙЎНАЛИШИ

Жаҳон иқтисодиётида “яшил” тараққиёт тамойилларига ўтиш бўйича ўзига хос тенденция кечмоқда. Яъни мамлакатларнинг барқарор ривожланиш ҳаракатларида органик ёқилги истеъмоли тизимли камайиб, ноанъанавий энергия ресурслари — “яшил” энергетикага ўтиш кўрсаткичлари ўсиб борапти. Биз яқингача келажак технологиялари деб ҳисоблайдиган муқобил энергия манбалари бугун ҳар бир давлат учун иқтисодий тараққиётнинг муҳим омилига айланди.

Гап табиат беминнат инъом этадиган ва катта манба ҳисобланадиган қуёш, шамол, сув ва бошқа восталардан электр энергияси ишлаб чиқариш ҳақида борапти. Улар нефть, табиий газ, кўмир ва уран каби қазиб олинadиган ёқилгилардан фарқли ўлароқ, қайта тикланиш ҳусусиятига эга, ишлаб чиқариш харажатлари нисбатан арзон. Асосийси, экологик жиҳатдан хавфсиз бўлиб, тобора кескинлашиб бораётган глобал иқлим муаммолари шароитида “яшил” энергетикага ўтишдаги самарали йўналишлардан бири саналади.

Дунёда қазиб олинadиган ёқилги камайиши, шунингдек, анъанавий ёқилги ва атом энергетикаси туфайли атроф-муҳит ўзгариши энергия олишнинг янги усуллари ва шаклларига ўтиш муқарарлигини кўрсатганига анча бўлди. Кўпглаб давлатлар аллақачон бунни тушуниб етган. Шу боис, катта харажатларга қарамай, муқобил энергия манбаларида фойдаланиш тобора ошириб боришмоқда. Маълумотларга кўра, биргина 2019 йилнинг ўзида дунё бўйлаб умумий қуввати 200 гига-ватт бўлган қайта тикланидиган энергия манбалари объекти ўрнатилган. Орадан олти йилдан ортиқ вақт ўтди, демак, бу борадаги тажриба ҳам, кўлама ва кўрсаткичлар ҳам бир неча баробар ошган.

Асосийси, “яшил” тараққиёт йўлини танлаган давлатлар табиий манбалар захирасини тежаб, иқтисодиёт тармоқларида арзон ва экологик хавфсиз муқобил энергия манбаларига фаол ўтмоқда. Чунки муқобил энергия манбаларига қизиқиш ортиши нафақат углеводород ёқилгини захираларни камайиши, балки экологик муаммоларни ҳал қилиш зарурати билан ҳам боғлиқ.

“Яшил” энергетикага ўтиш Ўзбекистон учун ҳам иқтисодий, ҳам экологик, ҳам геосиёсий жиҳатдан катта аҳамиятга эга. Ҳукумат 2030 йилгача қайта тикланувчи энергия

манбаларининг жами истеъмолдаги улушини 54 фоизга етказишни мақсад қилган. Бунинг учун йирик лойиҳалар амалга ошириляпти. Муқобил энергия манбаларидан фойдаланишнинг самарали усуллари аста-секин амалиётга жорий этилмоқда. Нафақат иқтисодиёт тармоқлари, балки аҳоли хонадонларида ҳам “яшил” энергетикадан фойдаланиш кўрсаткичлари ортиб борапти.

Туганмас манба

Қайта тикланидиган энергия манбалари ҳақида гап борса, асосан қуёш, шамол, сув энергетикасини тилга оламиз. Аммо улар орасида яна бир муқобил энергия манбаи бор бу — геотермал энергиядир. Тўғридан тўғри таржима қилганда, гео — ер, термал — иссиқлик маъносини англатади. Яъни геотермал

энергия ер остидан олинadиган иссиқлик энергияси ёки ерда сақланган иссиқликдан олинadиган энергиядир. Соддароқ айтганда, бу усулда электр энергияси ишлаб чиқариш учун ер иссиқлигидан фойдаланилади. Худди қуёш, шамолдан фойдаланилгани каби.

Мамлакатимизда электр энергияси асосан табиий газ ва нефть ҳисобига ишлаб чиқарилади. Кейинги йилларда “яшил” энергетика манбалари ҳажми кескин ошди. Аммо бу ҳали мавжуд талабни қоплаш учун етарли эмас. Муқобил энергетиканинг бошқа манбалари қатори геотермал энергия олишни ривожлантириш самарали натижа беради. Айниска, марказлашган тармоқларга уланмаган олис аҳоли пунктларини электр энергияси ва иссиқлик билан таъминлашда энергия хавфсизлиги даражасини оширади.

Геотермал энергия деярли чексиз салоҳиятга эга бўлиб, юртимизнинг келажакдаги

энергетика тизими учун ишончли асосдир. Уни қазиб олиш ва етказиб беришнинг замонвий, экологик тоза технологияларидан фойдаланган ҳолда аҳоли ва корхоналарни арзон ҳамда қулай электр энергияси, иссиқлик билан барқарор таъминлаш мумкин.

Замонавий технологиялар геотермал энергиядан тўғридан тўғри (иссиқлик энергияси) ёки электр энергиясига айлантириб (геотермал электр станцияси) самарали фойдаланиш имконини беради. Геотермал манбалар гидро-термал ва петротермал ресурсларга бўлинади.

Анча омалашгани петротермал энергия ер қобиғининг чуқур қатламлари, ер ости сувлари бўлмаган, аммо тоғ жинслари ҳарорати юқори жойларда сақланадиган иссиқликдир. Бу энергия манбаи куннинг вақтига, об-ҳаво шароитига ёки мавсумга боғлиқ эмас. Шу хусусиятлари туфайли петротермал энергия истиқболли ва барқарор ҳисобланади. Қолаверса, ишлаб чиқаришда захарли газ чиқмайди, ёнилги ёқил талаб қилинмайди, ташқи омилларга деярли боғлиқ эмас. Унинг ресурслари эса инсоният цивилизацияси ўлчовлари бўйича ҳақиқатан битмас-туганмасдир.

Қайси худудлар танланмоқда?

Ер иссиқлиги мақсадли ўзлаштирилса, ишлаб чиқариладиган электр энергияси нархи пасайишига эришиш мумкин. Бугунги кунда бундай технологиялар фаол ривожланиш босқичида. Юқори геотермал фаолликка эга мамлакатлар, хусусан, Германия, Исландия, Япония ва АҚШ ўз энергия таъминотини янада барқарор ва қазиб олинadиган ёқилгидан мустақил қилиш мақсадида петротермал лойиҳаларга сармоа киритмоқда.

Масалан, Хитойни олайлик. Деярли 40 йил ичида ривожланмай келган, геотермал энергетика охириги йилларга келиб, том маънода “иккинчи туғилиш” босқичини бошдан кечирмоқда. Дастлабки ҳисоб-ки-тобларга кўра, мамлакатда геотермал салоҳияти ўсиши 853 миллиард тонна кўмирни ёқиб натижадасида олинadиган энергия билан таққосланади. Узоғи билан 10 йил ичида бу йўналишдаги катта стратегия амалга оширилиши кутилмоқда. Дунё бўйича ишлаб чиқарилаётган геотермал энергиянинг 15 фоизи аллақачон Хитой ҳиссасига тўғри келяпти.

АҚШда эса 2019 йилда петротермал энергетикани ривожлантириш бўйича махсус дастур ишга туширилди. Башоратларга кўра, 2050 йилга бориб, мамлакатда петротермал электр станциялари қуввати 45 гига-ваттга етиб, умумий электр энергияси ишлаб чиқаришдаги улуши 8,5 фоизни ташкил этади.

Ернинг иссиқлиги ҳақиқатан ноёб ресурс бўлиб, ундан фойдаланиш ҳам иқтисодий, ҳам экологик жиҳатдан фойдалидир. Кейинги йилларда Ўзбекистон айна шу жиҳатларга катта эътибор қаратаётгани, қолаверса, қуёш йўлказининг ер тафти ҳам доимий иссиқ бўлишини ҳисобга олсак, бу йўналишни ривожлантириш имкониятларимиз кенглиги кўрилади. Тўғри, геотермал энергияни ишлаб чиқариш ва саноатда фойдаланиш бўйича ҳали мамлакатимизда амалий тажриба йўқ. Қолаверса, бундай энергияни ташши ва омборга жойлаштиришнинг имкони ҳам мавжуд эмас.

Аммо яқин йилларгача қуёш ва шамол энергияси борасида ҳам тажрибамиз йўқ эди. Ислохотлар натижасида бугун юртимиз мазкур йўналишда Марказий Осиё давлатлари орасида етакчилик қилиб, ўзига хос тажриба

ярата олди. Жаҳоннинг энг илгор инвесторлари мамлакатимиз “яшил” энергетика тармоғига катта қизиқиш билдириб, сармоа киритмоқда. Муқобил энергиянинг геотермал турини ҳам шундай ривожлантириш имкониятларимиз бор.

Ушбу йўналишдаги тадқиқотлар Ҳ.Абдуллаев номидаги Геология ва геофизика институтида анча йиллар олдин бошланган. Юртимиздаги “яшил” энергетика тараққиёти ушбу усулни замонвий технологиялар ёрдамида ўрганиш ва амалиётда синаш имкониятларини оширди. Айни вақтда институтининг литосфера тузилиши лабораториясида шу бўйича мақсадли тадқиқотлар олиб боришмоқда.

Кўпроқ оқори иссиқлик оқимига эга бўлган худудлар баҳолянапти. Ўрганишларга кўра, Марказий Қизилқум, Ҳисор, Чотқол-Қурама ва Орол минтақаларида геотермал энергетикани ривожлантиришга қаратилган дастлабки ишларни бошлаш мумкин қадам бўлади. Бу геотермал электр станциялари ва иссиқлик таъминоти тизимларини кенг жорий этиш билан боғлиқ. Мазкур ҳаракатлар келажакда мамлакатнинг турли худудларида иқтисодий ўсish ва инфратузилмани яхши-лашга хизмат қилади.

Давлатимиз раҳбарининг тегишли қарори билан Ҳ.Абдуллаев номидаги Геология ва геофизика институти лабораториясида “Қизилқум, Ҳисор, Олмалиқ-Ангрен минтақаларида илгор геофизик зондлаш усуллари ниқулган ҳолда геотермал аномалияларни аниқлаш ва муқобил энергия манбаларини асослантириш” драйвер лойиҳаси устида иш олиб борилди. 2022-2024 йилларда Жаҳон банкининг грант маблағлари ҳисобидан “Ўзбекистонда қайта тикланидиган геотермал энергияни ривожлантириш” лойиҳаси амалга оширилди. Лойиҳалар доирасида юртимизнинг салоҳияти юқори майдонлари тузилишининг чуқурлик моделлари олиниб, синов бургилаш ва бинар геотермал станцияларни қуриш учун жойлар аниқланди. Энди ана шу ерларда амалий ҳаракатлар бошланади.

Хуллас, яқин йилларда юртимизда геотермал станциялар пайдо бўлади. Бунинг ҳисобига электр энергияси ишлаб чиқариш ва аҳоли ҳамда иқтисодиёт тармоқларига узлуқсиз етказиб бериш қувватлари янада ошади. Мамлакатимизнинг олис худудларига хавфсиз ва экологик тоза электр энергияси етиб бориши таъминланади. Бу эса аҳоли фаровонлиги, худудлар ва иқтисодиёт ривожига хизмат қилади.

Расулжон САҲОБИДДИНОВ,
Ҳ.Абдуллаев номидаги Геология ва геофизика институти литосфера тузилиши лабораторияси бошлиғи,
Ирина СИДОРОВА,
лаборатория бош илмий ходими

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 34 йиллигига

Янги Ўзбекистон илм билан дунёга юз тутаётган мамлакат

Инсоният тараққиёти тарихига назар ташласак, ҳар қандай улкан цивилизация, кучли давлат ва буюк жамият асосида тафаккур, илм ва маърифат турганини кўрамиз. Шу маънода, янги Ўзбекистон ғояси илм-фан, таълим ва интеллектуал салоҳиятни давлат ривожининг асосий устуни сифатида белгилаб берди.

Ҳар қандай тараққий этган жамият, аввало, илм-фанга таянган ҳолда дунёга юз тутади. Илм тараққиёт асоси, олим эса жамиятнинг маънавий ва интеллектуал суяничидир. Янги Ўзбекистондаги ислохотлар жараёнида илм-фанга муносабат тубдан янгиланди. Давлатимиз раҳбари илмга сураётган тараққиёт стратегияси марказида айнан илм-фан ва инновациялар турибди. Бу фақат декларатив баёнот эмас, балки ҳақиқий амалий ҳаракат, давлат сиёсати даражасига кўтарилган етук ёндашув ҳамдир.

XXI аср — юқори технологиялар даври. Бу технологиялар (сунъий интеллект, рақамли технологиялар) жамиятнинг турли соҳаларига шиддат билан кириб бормоқда. Илм-фан ва маърифатга ислохотларни таъминлайдиган стратегик куч сифатида қараламоқда. Давлатимиз раҳбари президентлик фаолиятининг бошланғич илм аҳлига таянгани, уларни жамият ривож учун асосий сўз эгасига айлантириши бежиз эмас. Бу ёндашувдаги амалий қадамлар, хусусан, 2016 йил декабрда мамлакат зиёлилари билан учрашув Президентимизнинг илм соҳасига чуқур эътиборини, шахсий интилишини яна бир бор тасдиқлади.

Янги Ўзбекистон шароитида илм-фани ривожлантириш, миллий тараққиётнинг асосий устунига айлантириш бундан туб ислохотлар амалга оширилмоқда. Бунда “олим — янги тафаккур раҳнамоси”, “инновация — ривожланиш ресурси” деган қарашлар оддий ифода бўлибгина қолмай, кундалик давлат бошқаруви, жамият ҳаётидаги қарорлар, институтлар ва дастурларда ўз аксини топаётган ҳақиқатдир.

Шу нуқтаи назардан қараганда, илм-фан ривожини омилидан шарт-шароитлар, изчил ташаббуслар янги Ўзбекистоннинг илмий-маърифий пойдеворини мустаҳкамлаётган ҳал қилувчи омиллардан бирига айланди. Илм — миллий юксалиш ҳаракатидаги бош механизм, олим — замонавий тафаккурнинг ҳақиқий раҳнамоси, инновация эса тараққиётга элтувчи стратегик ресурс сифатида ҳаётга таъбиқ этилмоқда.

Ривожланган давлатлар тараққиётининг асосий омилидан шарт-шароитлар, изчил таълим эътибори давлат сиёсатининг устувор йўналишига айлантирилган мамлакатлар бугун глобал тараққиётнинг етакчи кучларига эврилиётганда бевосита гувоҳ бўлишимиз. Масалан, Жанубий Кореяда давлат бюджетининг 4 фоизи рақамли ва инновацион ривожланиш дастурларига йўналтирилган бўлса, Хитойда ҳар йили 2 миллионга яқин олим ва муҳандис илмий лойиҳалар билан шуғулланиди.

Давлатимиз раҳбари жамият раънақи учун, энг аввало, илм аҳлига суянаётгани бежиз эмас. Зеро, жамиятдаги ислохотлар амалий ва назарий асосларсиз, концептуал ечимларсиз самара бермайди. Илм аҳли эса ана

Академик салоҳиятни иқтисодиёт ва иқтимоий ҳаёт билан боғлаш, энг муҳими, илмий тафаккурни давлат сиёсатига йўналтириш бундан аниқ ва қатъий қадамлар кўйилмоқда. Бу жараёнда “илм — инвестиция”, “инновация — миллий маҳсулот” деган тамойиллар аста-секин амалиётга жорий этилмоқда.

Эътиборга молик жиҳати шундаки, ушбу жараёнда шахсан давлатимиз раҳбари илмий-техник тараққиётни устувор йўналиш сифатида белгилаб, амалиётга жорий этиш борасида барча даражадаги раҳбарлардан масъулият ва интизом талаб қилмоқда.

Юртимизда илм-маърифатга олдиндан пухта эътибор қаратиб келинган. Бугунги сай-ҳаракатлар ана шу аъёнанинг мантӣқий давоми сифатида келажак тараққиётга қаратилган қатъий интилиш ва мустаҳкам пойдевор бўлмоқда. Шу билан бирга, олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасалари раҳбарлари, академиклар, етакчи олимлар ҳамда ёш тадқиқотчилар иштирокида ўтказилган қатор учрашуларда ҳам мамлакатимизда илм-фани жадал ривожлантириш масаласи кенг муҳокама этилди. Хусусан, педагог кадрлар малакасини мунтазам ошириб бориш, уларни табақалаштирилган ҳолда рағбатлантириш тизимини жорий қилиш ривожланиш учун муҳим омил сифатида эътироф этилди. Шунингдек, магистрлар учун Фанлар академияси илмий-тадқиқот институтларида стажировка ўташ амалиёти жорий этиш, табиий фанлар ва муҳандислик йўналишларида таълим олувчиларни давлат буюртмаси асосида бюджет ҳисобидан тайёрлаш зарурлиги ўз вақтида аниқлаб, бу йўналишда изчил ва оқилона сиёсат юритилмоқда.

Умуман олганда, кейинги йилларда илм аҳлига муносабатини тубдан ўзгариштириш, олимларнинг иқтимоий ҳолатини яхшилаш, моддий таъминотини кучайтириш асосий вазифа сифатида кўтарилди. Бундай эътибор самараси ўлароқ, бугун Фанлар академияси ва унга қарашли институтлар ҳам модернизация қилинмоқда. Академия муассасаларида 2022 йилда 400 дан ортққчи муҳандислик лаборатория ўрнатилган бўлса, 2024 йилда улар сони 700 дан ошиб кетди. Олимлар илмий тадқиқотлардан ташқари сунъий

интеллект, биотехнология, иқлим ўзгариши ва сув ресурсларини бошқариш бундан янги технологиялар яратиш, мамлакатимиз иқтисодиёти ривожига муносиб ҳисса қўшиб келаяпти.

Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳузуридаги Инновацион ривожланиш агентлиги қанчадан қанча инноваторлар ва илмий тадқиқотчиларни қашқ этмоқда. 2020-2024 йилларда агентлик кўмағида 1200 дан зиёд янги инноваторлик лойиҳаси давлат рўйхатидан ўтказилди, 400 га яқин илмий ихтиро амалиётга жорий этилди. Янгидан янги илмий марказлар, технопарклар ва инкубаторлар очилмоқда. Хусусан, сўнгги уч йилда уларнинг сони 25 тадан 67 тага етди. Ёш тадқиқотчилар учун махсус грант дастурлари йўлга қўйилиб, 2024 йилда 500 дан ортққчи ёш олим халқаро лабораторияларда таъриба оширди. Олий таълим муассасаларида стартап лойиҳаларини қўллаб-қувватлаш бундан 100 дан ортққчи инкубация платформаси фаолият юритмоқда. Шунингдек, талабалар ва илмувчилар ёшлар учун халқаро конференциялар, танловлар ва стажировкаларда иштирок этиш

имконияти кенгаймоқда. 2023 йилда 1200 дан ортққ талаба ва тадқиқотчи хориждаги илмий стажировка ҳамда амалиёт дастурларига қатнашди, 2024 йилда эса бу кўрсаткич 360 нафарга етди.

Айни пайтда докторантурага квоталарнинг энг юқори қамровига эришганимиз катта ютуқдир. Бунда илм-фанга сарфланаётган маблағнинг ЯИМга нисбатан ўсиш фойзини таъминлаш ҳам муҳим ўрин тутди. Масалан, 2017 йилда бу кўрсаткич 0,13 фойзини ташкил этган бўлса, 2023 йилда 0,6 фойизга, 2024 йилда эса 0,8 фойизга етказилди. Бироқ натижадорлик ҳам шунга яраша бўлмоғи зарур. Тадқиқотчилар сонини ҳар 1 миллион аҳолига нисбатан 2 мингга етказиш кўзда тутилётган бўлса-да, ҳозир бу кўрсаткич 750 нафарни ташкил этапти. Шу маънода, биз, олимлар бугун ҳар қанонгидан кўпроқ изланишимиз, ишлашимиз талаб этиляпти. Олимларнинг сафини кенгайтириш, инсон капиталини ривожлантиришга ҳисса қўшиш нияти билан яшасаккина, илмий қудратимизнинг намоян эга оламиз. Олимларимиз дунё миқёсида эътироф этиладиган илмий ишларга муаллиф бўла олиши керак. Ёшларимизнинг мақолалари нуфузли илмий журналларда чоп қилинса, халқаро конференцияларда эътироф этилса, биз, устозларнинг меҳнати кўрилади. Бунинг учун барча имконият ишга солинаяпти, ҳар йили камда икки-учта буюк янги илмий ташкилот ташкил этиляпти. Фақат ёш тадқиқотчи ва олимларини баланд марраларга олиб чиқиш вақти келди. 60 йиллик иш таърибамдан келиб чиқиб ўзим ҳам шоғирдларимга шу жиҳатларга алоҳида эътибор қаратишни бот-бот ўқтираман.

Бугун илм-фан соҳасига берилаётган эътибор мамлакат тараққиётининг ҳақиқий лоқомотиғига айланмоқда. Мамлакатимиздаги янги имкониятлар, илмий муҳитини кенгайтиришга қаратилган ислохотлар нафақат юртимиз олимлари, балки ёшларимиз қалбига ҳам бекиёс ишонч уяғирмоқда. Илм-фан соҳасини устувор даражага олиб чиқиш, давлат сиёсатининг юрагига айлантириш Президентимизнинг интеллектуал етакчилик салоҳияти ва стратегик дидининг ёрқин ифодасидир.

Ўзбекистондаги ислохотлар “илм ва тафаккур эътибори” деган қатъий қарарга таянади. Бу фалсафани давлатимиз раҳбари томонидан мунтазам тақдорланиши ҳамда ҳаётга таъбиқ этилиши эса бугунги ва эртанги тараққиётимизнинг асосий қафолатидир. Президентимиз илм аҳлини миллий ривожланишининг ҳал қилувчи кучи сифатида кўрмоқда, олимларнинг давлат бошқаруви ва стратегик қарорлардаги иштирокини мунтазам кенгайтириб бормоқда.

Шундай экан, илм-фан соҳасига онд сиёсатини янада тақомиллаштириш, натижадорликни ошириш ва олимлар салоҳиятини тўлиқ рўёбга чиқариш борасида кўйилган муҳим ҳуқуқларни келтириш жоиз:

Биринчидан, илмий салоҳиятни ривожлантиришга қаратилган давлат инвестицияларини ЯИМнинг камда 1,5-2 фойизи даражасида босқичма-босқич ошириш зарур;

Иккинчидан, ҳар 1 миллион аҳолига тўғри келадиган тадқиқотчилар сонини 2030 йилгача 2000 нафарга етказиш бундан алоҳида дастур ишлаб чиқиши лозим;

Учинчидан, ёшларни илмий фаолиятга жалб қилишда рағбатни кучайтириш, уларнинг илмий мақолалари халқаро илмий журналларда чоп этилишини институционал қўллаб-қувватлаш зарур;

Тўртинчидан, илм-фан натижаларини иқтисодиёт ва ишлаб чиқариш тармоқлари билан узвий боғлаш механизмларини тубдан қайта кўриб чиқиш вақти келди;

Бешинчидан, мамлакатимиздаги илмий марказларни глобал илмий миқёсда рақобатдор ҳолатга келтириш ҳамда рақамли технологиялар ва сунъий интеллектни амалиётга кенг ташқари, алоҳида таъбиқ этиш зарур.

Ҳар бир ютуқ, ҳар бир натижа ортида катта меҳнат ва узвий сиёсий ирода бор. Бу ирода Президентимиз шахсиятида муржаасам. Илм-фанга миллий тиклишни, интеллектуал тараққиёт ва дунё билан тенглашишни энг асосий омил сифатида қараш айнан давлат раҳбари юротаётган сиёсатнинг бош мезони эканини унутмаслигимиз лозим.

Юксалиш палласи

Жиззах вилоятида аҳолининг ярмидан зиёди — ёшлар. Шу боис, инсон кадрини улуғлашга қаратилган ислохотларнинг барчаси бевосита улар ҳаёти билан боғлиқ. Президентимизнинг жорий йил 14 февралдаги “Ёшлар тадбиркорлигини ривожлантириш ва бандлигини таъминлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори асосида вилоятнинг туман ва шаҳарларида 65 та лойиҳани молиялаштириш учун 5 миллиард 566 миллион сўм ажратилди. Ҳар қандай муаммо ечимини маблағ билан боғлиқлиги боис, бу сармоя ёшлар тадбиркорлигини ривожлантиришда муҳим омил бўлмоқда.

— Жорий йилнинг ўтган олти ойида 24 минг 26 йигит-қизнинг бандлигини таъминлашга эришдик, — дейди вилоят ёшлар ишлари бошқармаси бошлиғи Муродбек Раҳмонбердиев. — Жумладан, 1707 ёш доимий иш ўринларига жойлаштирилди. Яна 2432 нафарига 46 миллиард 750 миллион сўмлик кредит ажратилди. Шунингдек, 1120 нафарни касб-хунарга ўқитишди, 19 минг 430 нафарни ўзини ўзи банд қилди. Қолаверса, миграциядан қайтган 1000 нафардан кўпроқ йигит-қизга вилоятда иш топиб бериш чорасини кўриляпти. Ҳозир

улардан 366 нафарни доимий ишга жойлаштирилди.

Президентимизнинг 2024 йил 5 апрелдаги “Ёшларга ер ажратиш орқали уларнинг даромадларини ошириш ва бандлигини таъминлаш, шунингдек, янги ер майдонларини ўзлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига асосан манзилли ишлар қилинмоқда. Жумладан, вилоят бўйича 6978 ўша 5170 гектар ер ажратилган. Шунингдек, уларга агротехник воситалар ҳамда уруғ ва кўчат учун субсидия берилмоқда.

БАХТЛИ ЁШЛАР ЎЛКАСИНИНГ НУРЛИ МАНЗАРАЛАРИ ЁХУД ЖИЗЗАХЛИК ЙИГИТ-ҚИЗЛАР НИМАДАН МАМНУН?

Маҳаллий ҳокимлик захирасидан ер ажратиш ҳисобига ёшларнинг салмоқли қисми қишлоқ хўжалиги йўналишида ишини топди. Бундан бир неча йил аввал мелиоратив ҳолати ёмон, барқарор ирригация тизими йўқ ер берилгани кўплаб баҳсларга сабаб бўлган. Янги Ўзбекистондаги ислохотлар шунчаки ҳисобот учун эмас, одамлар ҳаётини ўзгариштириш учун экани мутасаддиларга эслатилади. Шундан сўнг Президентимиз топшириғи билан ёшларга унумдор ер берилди бошлди. Бу жуда тўғри ва адолатли қарор бўлди.

Ёшлар ўзига ажратилган ерда галла, сабабот, полиз экинлари ва дуққалик маҳсулотлар етиштиряпти. Янги боғлар барпо этмоқда. Соҳадаги янгица ёндашув мамлакатимизда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашга ҳисса қўшмоқда. Муҳими, ёшлар ишли бўляпти. Пировардида оилалар фаровонлиги, аҳиллиги ва эртанги кунга ишончи мустаҳкамланяпти. Инсонлар қадр топиб, бахтли яшаяпти.

Ёшларга шароит яратиш тушунчаси жуда кенг. У ҳаётнинг барча соҳасини қамраб олади. Чунки бирорта жаҳондан ёшларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Демак, кундалик ҳаётимизда мақсалларнинг кўпи бевосита навқирон авлодга боғлиқ.

Фақат ер ажратиш эмас, барча йўналишда ёшларга доир масалалар ечимига алоҳида

эътибор қаратилмоқда. 2025 йилнинг дастлабки чорағида ҳудуддаги “Ёшлар дафтари” туман (шаҳар) жағмарларида 5 миллиард 436 миллион сўм ва вилоят жағмарасида 127 миллион сўм шакллантирилди. Дастлабки ярим йилликда “Ёшлар дафтари”га киритилган 3463 йигит-қиздан 1534 нафарни (44 фойизи) га амалий ёрдам кўрсатилди. Жумладан, 20 нафар иш билан таъминланди, яна шунча ёшга меҳнат қуролини сотиб олиши учун субсидия берилди, 22 нафар бўлажак тадбиркорга кредит ажратилди. Бундан ташқари, яна кўплаб ёшларнинг иқтимоий, иқтисодий масалалари

амалий ҳал этилди. Кимнингдир ўқув шартнома пули тўлаб берилди, бошқасига тиббий ва психологик ёрдам кўрсатилди.

Камбағалликни қисқартириш борасида ҳам ана шундай яхши гаплар айтиш мумкин. Масалан, вилоятнинг энг олис ҳудуди — Янгибоб туманида “Азавотсаноат” акциядорлик жамияти кўплаб ёшларни ишли қилган.

— Сартарошлик қўлимдан келадди, бироқ замонавий ускуналар сотиб олишга қўрбим етмай турган эди, — дейди Отабек Шуқуров. — Туманимизга бириктирилган ҳомий қорхона сартарошхона очилиш учун зарур жиҳозларни олиб берди. Энди ишим, даромадим бор. Қолганимизни ўзим уюлдилад, халқимизга сидқидилдан хизмат қилиш орқали кўрсатилган ёрдам учун раҳматимни изҳор этмоқчиман.

Ҳа, жиҳазлик ёшлар ҳаётида яхши ўзгаришлар кўп. Аммо бундан барча иш “беш” экан деган хулоса чиқмайди. Шу ўринда ёшлар билан ишлашни янада яхшилаш билан боғлиқ айрим тақлиф ва мулоҳазаларни билдириш лозим. Масалан, мактабни битирганларнинг ҳаммаси ҳам олий ўқув юртида ўқиниш давом эттирмайсиз, иш жойига эга эмаслиги маълум. Ўқимайдиган, ишламайдиган, хулоса, ҳаётда ўз ўрнини топиб улгурмаганлар ҳамма жойда учрайдди. Аслида, йигит-қизлар тарбиясидаги муаммо ҳам ана шу “уюлмаган ёшлар” билан

боғлиқ. Турли бузғунчи ғоялар таъсирига тушиб, нотўғри йўللارга кириб қолаётганларнинг аксарияти бекорчи ёшлардир.

— Президентимиз топшириғига мувофиқ, вилоятимизда оғир тоифага қирадиган 2000 дан зиёд ёш аниқланди ҳамда республика вилоят, туман, шаҳар миқёсидаги 184 та идора ва ташкилот раҳбарларига бириктирилди, — дейди Муродбек Раҳмонбердиев. — Жумладан, оғир тоифага киритилган ишсиз ёшлардан 14 нафарни ҳудудий электр тармоқлари акциядорлик жамияти бошқаруви раисига, 19 нафарни вилоят ҳокими, ўринбосарлари, бошқарма бошлиқлари, туман, шаҳар ҳокимларига номма-ном бириктирилди. Ушбу ёшлар билан манзилли ишлаш мақсадида маҳсуллар “Йўл хариталари” ишлаб чиқди. Режа асосида учрашувлар ташкил этилиб, ёшлар муаммолари ўрганилмоқда. Хусусан, ўтган ярим йилда 310 нафар йигит-қиз иш билан таъминланди. Бундан ташқари, алоҳида тоифадаги 2537 ёшни ҳуқуқ-тартибот ва мудофаа органларининг маҳсуллари орқалиққа олди. Ҳозир уларнинг ҳолати манзилли ўрганиляпти.

Бу йўналишда кўриляётган чора-тадбирлар қанчалик пухта ва изчил амалга оширилмасин, масала тўла ечим топмайди. Чунки ҳаёт бир жойда тўхтаб турмайди. Ҳадемай бу йил мактабни тамомлаб, ўқиниш олий таълимда давом эттира олмаган ёшлар меҳнат бозорига кириб келади. Жорий йил бошида ўтказилган хатловда аниқланган 11 минг 912 ишсиз ва меҳнат бозорига кириб келадиган битирувчилар бандлигини таъминлаш мақсадида тегишли идоралар ҳамкорлигида “фуқаробай” маҳалла — сектор — туман кесимида ёшлар бандлик дастурлари ишлаб чиқилмоқда. Шу орқали кредит, субсидия ва ер ажратиш, касб-хунар ҳамда тадбиркорликка ўқитиш орқали ёшлар бандлиги таъминланади.

Умуман олганда, янги Ўзбекистондаги ислохотлар бошқалардан кўра кўпроқ ёшлар қаратиш зарур бўлган қатлам — ёшлар ҳаётида ҳам ўз аксини топтомоқда.

Фарҳод НЕЪМАТОВ,
“Янги Ўзбекистон” муҳбири

ТИЛ ТИРИКЛИГИ ВА ТИНИҚЛИГИ ТАЯНЧИ

Туркий сўз мулкнинг султони, мўтабар мутафаккир бобомиз Алишер Навоийнинг “Сўз айлади инсонни жудо ҳайвондин, билки гуҳари шарифроқ йўқ ондин” тарзидаги ҳикмати бор. Унда сўзнинг, тилининг одам боласини бошқа жонотлардан тамоман фарқли рутбага ноил қилишдай беҳад буюқ қудрат эканидан иборат мутлақ ҳақиқат ўзининг рост ва расо тажассумини топган. Бу мутлақо беназир неъматнинг адоқсиз ва муҳташам қудратларидан яна бири шуки, у одамларни ягона қавм ўлароқ бирлаштириб, миллат деган тансиқ тушунчанинг таваллудига чироқ тутган, халқ дейиладиган муаззам бирликнинг бутунлигига замин бўлган. Шунинг учун ҳам тил, миллат, халқ тушунчаларини ҳеч бир замонда бири-бирдан айро ҳолда асло тасаввур қилиб бўлмайди.

Низомиддин МАХМУДОВ,
ЎзФА Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институти директори, филология фанлари доктори, профессор

Жадидчилик ҳаракатининг ёрқин намоёндаларидан бири Абдулла Авлоний “Туркий гулистон ёхуд ахлоқ” асарига жуда катта дард билан қуйидагиларни таъкидлаган эди: “Хар бир миллатнинг дунёда борлигин кўрсатадиган ойинан ҳаёти тил ва адабиётдур. Миллий тилин йўқотмак миллатнинг руҳини йўқотмакдур”. Мутлақо аёнки, тилсиз миллий руҳ деган бемисл теран ва улғувор тушунчанинг моҳияти тамоман муаллақлашади. Демакки, миллий руҳ, миллий онг, миллий маънавият, миллий маданият каби тушунчаларнинг асл устуни, тирик тиргаги она тилидир. Забардаст ўзбек тилшуноси, академик Алибек Рустамов бу ҳолатни ғўзал ва оҳорли қиёслаб, мана бундай тавсифлаган: “Тирик жоннинг ҳаёти учун ҳаво қанчаллик зарур бўлса, инсоннинг инсон сифатидаги

турмуши ва унинг инсонлигини белгилловчи маънавий тирикчилиги учун сўз (яъни тил) шунчалик зарурдир”.

Жамият ҳаётидаги ҳар қандай ўзгариш ва янгиланишлар табиий равишда, энг аввало, тилинг лугат бойлигида аниқ аксини топади. Айни шу маънода тил “ҳар қандай кишилик жамоаси ижтимоий ҳаётининг энг аниқ ва сезгир барометри” деб ҳам баҳоланади. Дунёга таниқли олмон адаби Херман Хессенинг “Сўзлар тилинг умуртқаси ва бирламчи унсурларидир”, деган ўткир образли гапига ҳам катта илмий ҳақиқат бор. Шунинг учун ҳам тилинг тирикчилиги ва тозаллиги ҳақида сўз борганда, энг аввало, айни шу сўзлар, яъни тилинг лексик сатҳи, лугат бойлиги назарда тутилади. Зотан, одамнинг олами билишида, ҳар қандай ашё ва тушунчаларни инкишоф қилишида бирламчи восита сўзлардир. Машҳур фаранг адаби Анатоль Франсининг “Лугат алифбо тартибдаги бутун оламдир”, деган гапи бу маънода жуда ҳам топиб айтилганини таъкидлаш жоиз.

Бундан ўн-беш йиллар илгари “National Geographic” жамияти томонидан ташкил этилган экспедиция Ҳиндистонда аввал фанга маълум бўлмаган коро тилини аниқлади ва бу тили дунёдаги 6909-тил сифатида қайд этди. Ер юзидagi ана шундай катта миқдордаги тиллар орасида бирорта ҳам мутлақо соф тил йўқ. Ҳамма замонда бир тилдан бошқасига муайян миқдорда сўз ўтиб турган. Бу жараёнларнинг мўътадил меъёр доирасида бўлишига табиий ҳолат сифатида қаралган, меъёрдан ортиб кетиши эса бегона тил сўз боқсини остида қолган жамиятнинг ҳаётийни оғиритган. Шунинг учун ҳам маданиятчи, маърифатли жамиятнинг ҳеч бир онгли азоси бундай жараёнларга асло бефарқ қараган эмас.

Мамлакатимизда сўнгги етти-саккиз йилда ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги жадал ривож тақомили борасида бениҳоя кўламли ва самарадор ишлар бажарилиди ва бажариламоқда. Президентимизнинг 2019 йил 21 октябрдаги “Ўзбек тилининг давлат

тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармонида таъкидланганидек, “Бугунги глобаллашув даврида ҳар бир халқ, ҳар қайси мустақил давлат ўз миллий манфаатларини таъминлаш, бу борада, аввало, ўз маданиятини, азалий қадриятларини, она тилини асраб-авайлаш ва ривожлантириш масаласига устувор аҳамият қаратиши табиийдир”. Президентимизнинг 2020 йил 20 октябрдаги “Мамлакатимизда ўзбек тилини янада ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони билан тасдиқланган 2020-2030 йилларда ўзбек тилини ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш концепциясида “илмий асосланган янги сўз ва атамалар мунтазам равишда расмий муомалага киритиб борилиши” алоҳида қайд этилган.

Яқинда Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Атамалар комиссияси ана шундай илмий асосланган янги сўз ва атамаларнинг бир туркумини (40 та бирлик) кўриб чиқиб, уларни

расмий муомалага киритиш юзасидан қарор чиқарди. Белгиланган тартибга кўра, бу сўз ва атамалар бўйича таклифлар ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик бирлашмалари марказий аппаратларида жамоатчилик асосида фаолият юритувчи Атамалар бўйича ишчи гуруҳлар томонидан тайёрланиб, Давлат тилини ривожлантириш департаментидан жамланган ва Атамалар комиссиясининг ишчи органи — Фанлар академиясининг Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институти илмий кенгашининг кенгайтирилган йиғилишида соҳа мутахассислари иштирокида экспертлардан ўтказилиб, тегишли илмий хулосага келинган. Экспертлардан ўтказилган янги сўз ва атамалар оммавий ахборот воситаларида

жамоатчилик муҳокамаси учун эълон қилинган. Атамалар комиссияси экспертлар гуруҳи томонидан мақбул сўз ва атамаларни расмий

янада аниқ ва қабарик ифодалади. Бунинг устига ўзбек тилининг сўз ясалиши қонунчилиги тўлиқ мувофиқ келади. Чунки ўзбек тилида *иш + танламас, оқат + танламас, жой + танламас* каби ясалиш моделлари мавжуд, янги ясалган сўзнинг мавжуд миллий рангига ҳеч бир путур етмайди. Тасдиқланган янги сўзлар орасидаги аффиксация ва композиция усули билан ясалганлари ҳам ўзбек тилининг фаол меъёрларидан ташқарида эмас.

Аванс ҳорижий ўзлашма атамаси ўрнига тасдиқланган росмана ўзбекча, аммо бир қадар эскироқ туюладиган бўнак сўзи ҳам тегишли маънони бемалол ифодалайди. “Ўзбек тилининг изоҳли лугати”да *бўнак* сўзининг учта маъноси кўрсатилган, хусусан, биринчи икки маъноси “тарихий” деган изоҳ билан берилган. Учинчи маъноси эса “бухгалтерияга, ҳисоб-китобга оид термин” изоҳи билан қуйидагича келтирилган: “Маош ҳисобидан ой охирида ҳисоб-китоб қилиш шарти билан олдиндан бериладиган пул; аванс”.

Тасдиқланган янги сўзлар орасида *парол* сўзига муқобил сифатида ўрон сўзи берилган бўлиб, бу сўз айнан “махфий шартли сўз ёки белги” маъносида қадимги ёки тарихий манбаларда анча кенг қўлланган. Тарихий мавзудаги бадний асарларда бугун ҳам ёзувчилар бу сўзга мурожаат қилади.

Илмий асосланган янги сўз ва атамаларни тилимизга олиб кириш, ўзбекчадаги чет сўзлардан қутулиш учун ўзбек тилининг ички имкониятидан келиб чиқиш зарур. Бунинг учун ўзбек тилининг қонунчилиги мувофиқ янги ўзбекча сўзлар ясаш, у ёки бу сабабга кўра истеъмолдан чиққан қадимги ва эски туркий сўзларни тиклаш, халқ шеваляридан сўз олиш энг мақбул йўлдир.

Адабий тилимиз ривож факат атамаларгагина боглик эмас. Одатдаги сўз бойлигимиз

Тасдиқланган янги сўзлар орасида *парол* сўзига муқобил сифатида ўрон сўзи берилган бўлиб, бу сўз айнан “махфий шартли сўз ёки белги” маъносида қадимги ёки тарихий манбаларда анча кенг қўлланган. Тарихий мавзудаги бадний асарларда бугун ҳам ёзувчилар бу сўзга мурожаат қилади.

ҳам жуда муҳим. Тилимиз бойиб бориши учун жиддий манбалардан бири шеваляридир. Халқ тилида адабий тилда бўлмаган қўлаб сўз ва иборалар мавжуд. Уларнинг адабий тилга ўтишида сўз санъаткорларининг хизмати беқисс. Ўзбекистонимиз — улкан мамлакат, унда туркий тилининг уч буюк тармоғи, яъни қарлук, қипчоқ ва ўғуз шеваляри вакиллари яшайди. Юртимизнинг бир ҳудудида деҳқончилик, хунарманчилик, бошқасида чорвачилик, ана бошқасида балиқчилик каби соҳалар яхши ривожланган. Уларга оид адабий тилда ҳозирча йўқ бўлган сўзларни ана шу ҳудудлардан излаган маъқул.

Таомшунсо олим Карим Махмудов хотираларидан бирида ҳикоя қилишича, у бир таомининг тайёрлиши тартибини ёзиб, зукко сўз синчиси Абдулла Қаҳҳорга кўрсатади. Ундаги *икра* сўзини кўрган ёзувчи “Бунинг ўзбекчаси йўқми?” деб сўрайди. Олим “Балиқнинг уруги деса бўлади”, дейди. Сўзнинг ичу ташини баравар кўра оладиган адаб “Нима, сизга балиқ ўсимликими?” дейди аниқлашиб. “Бўлмаса, балиқнинг туҳуми бўлсин”, деб жавоб беради олим изланган бўлиб. Ёзувчи “Балиқ товук эмас”, дейди ва халқда алоҳида сўз борлигини айтади. Олим сафарларидан бирида Хоразмда бу сўзни эшитди, у ерда *увилдиқ* дейиларкан...

Халқ шеваляридан айни пайтда ўзбек тилининг сўз ясалиш имкониятидан фойдаланиб иш кўрилиши, тилимизнинг табиий тақомилини таъминлаш мумкин. Тилимизнинг тирикчилиги, тиниқлиги ва тозаллигини таъминловчи пойдор таянч ўз сўзларимиздир.

Ўзбек тили қоида ва меъёрлари асосида шакллантирилган ҳамда расмий муомалага киритиладиган янги сўз ва атамалар РЎЙХАТИ

Г/р	Чет тилларга оид сўз ва атамалар	Уларнинг маъноси	Расмий муомалага киритиладиган шакли	Амалдаги қонунчилик ҳужжатларида қўлланиши	5. Брызговик	Рус тилидан ўзлашган сўз. Гидираклардан отиладиган лой ва сув турли томонларга сачрашнинг олдини оладиган жиҳоз.	Лойтўсқич	Ушбу атамани қонунчилик ҳужжатларида “сачратмагичлар (брызговик)” шаклида қўлланган. Жонли мулоқотда эса “брызговик” тарзида ишлатиб келинмоқда. “Лойтўсқич” атамаси ўзбекча муқобил сифатида тушунчанинг маъносини ифодалайди.
1.	Аванс	Француз тилидан ўзлашган сўз бўлиб, “олдиндан тўлов”, “жисмоний ёки юридик шахс томонидан бошқасига келгусида тўланадиган ҳақ ҳисобидан олдиндан берилдиган пул миқдори” деган маънони билдиради.	Бўнак	“Аванс” ва “бўнак” атамалари қонунчилик ҳужжатларида, расмий иш юритишда ҳамда жонли мулоқотда баробар қўлланилмоқда. “Бўнак” атамаси ўзбекча муқобил сифатида тушунчанинг маъносини ифодалайди ҳамда атаманинг ягона шаклида қўлланишига олиб келади.	6. Внедорожник	Рус тилидан ўзлашган сўз бўлиб, қийин шариоатларга чидамли автомобиль маъносини билдиради.	Йўлтанламас	“Йўлтанламас” атамаси ўзбекча муқобил сифатида тушунчанинг маъносини ифодалайди. Бундан ташқари, атамандан ОАВ, расмий сайтлар, ижтимоий тармоқларда фойдаланиб келинмоқда.
2.	Автопилот	Юнон ва француз тилларидан ўзлашган сўз бирикмаси. Турли транспорт воситаларини инсон аралашувисиз автоматик бошқариш тизими маъносида қўлланилади.	Автобошқарув	“Автопилот” атамаси тегишли соҳалар, жонли мулоқотда ҳамда қонунчилик ҳужжатларида қўлланилмоқда. “Автобошқарув” атамаси ўзбекча муқобил сифатида тушунчанинг маъносини ифодалайди. Ҳозирда турли лугатлар, ОАВ, расмий сайтлар, ижтимоий тармоқларда ишлатиб келинмоқда.	7. Дискуссия	Латинча “диссуссио” сўзидан ўзлашган бўлиб, муаммо юзасидан эркин муҳокама, баҳс, мунозарага киришиш маъносини билдиради.	Баҳс, мунозара	“Дискуссия” атамаси дарслик, қўлланмалар, илмий ишларда қўлланилмоқда. “Баҳс”, “мунозара” атамалари ўзбекча муқобил сифатида тушунчанинг маъносини ифодалайди. Улар манбаларда синоним сифатида бирга қўлланиб, ОАВ, расмий сайтлар, ижтимоий тармоқларда фойдаланилмоқда.
3.	Айсберг	Немис тилидан ўзлашган сўз бўлиб, океан ва денгизларда эркин сузиб юрувчи катта муз бўлаги — “музтоғ” дегани.	Музтоғ	“Айсберг” ва “музтоғ” атамалари дарслик, қўлланмаларда, фирма ва товар номи сифатида қўлланилган. Бундан ташқари, лугатларда ўзаро синоним сифатида берилиб, ОАВ, расмий сайтлар, ижтимоий тармоқларда фойдаланилмоқда. “Музтоғ” атамаси ўзбекча муқобил сифатида тушунчанинг маъносини ифодалайди.	8. Доставка	Рус тилидан ўзлашган сўз бўлиб, товарларни белгиланган манзилга етказиш, элтиб бериш маъноларида келади.	Етказиш	“Доставка” сўзи умумий овқатланиш шохобчаларида, савдо, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишда, товар, нарса-буюмларни етказиш хизматлари, рекламаларда, умуман, жонли сўзлашувда фаол қўлланилмоқда. “Етказиш” сўзи ўзбекча муқобил сифатида тушунчанинг маъносини ифодалайди.
4.	Бодикамера	Инглиз тилидан ўзлашган сўз бўлиб, “тана камераси” маъносида келади.	Ёнкамера	“Бодикамера” атамаси тегишли соҳалар, жонли мулоқотда ҳамда қонунчилик ҳужжатларида қўлланилмоқда. “Ёнкамера” атамаси ўзбекча муқобил сифатида тушунчанинг маъносини ифодалайди. Ҳозирда турли лугатлар, ОАВ, расмий сайтлар, ижтимоий тармоқларда ишлатиб келинмоқда.				

Ўзбек тили қоида ва меъёрлари асосида шакллантирилган ҳамда расмий муомалага киритиладиган янги сўз ва атамаларнинг тўлиқ рўйхати билан танишиш учун мақбул QR-кодни сканер қилинг

“Янги Ўзбекистон” ва “Правда Востока” газеталари тахририяти) ДМ

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Салим ДОНИЁРОВ

Тахририятга келган қўлёзмалар тақриз қилинмайди ва муаллифга қайтариб берилмайди. Газетанинг етказиб берилиши учун обунани расмийлаштирган ташкилот жавобгар. Газета тахририят компьютер марказида сақланади. Газетанинг полиграфик жиҳатдан сифатли чоп этилишига “ШАРҚ” НМАК масъул. Босмахона телефони: (71) 233-11-07.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2020 йил 13 январда 1047-рақам билан рўйхатга олинган. **Нашр индекси** — 236. **Буюртма** Г-846. 34788 нусхада босилди. **Ҳажми** — 3 табоқ. **Офсет** усулида босилган. **Қоғоз бичими** А2. Баҳоси келишилган нарҳда.

“ШАРҚ” наشريёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Беккул Эгамқулов
Мусаҳҳиш: Шерзод Махмудов
Дизайнер: Хуришд Абдуллаев

Манзилимиз:
100060, Тошкент шаҳри,
Шаҳрисабз кўчаси, 85-уй

ЎзА якуни — 23:14 Топшириқди — 23:40